

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Yerel Halkın Kültürel Miras Algısının Koruma Tutumu ve Mekâna Bağlılık Üzerindeki Rolü

The Role of the Local Community's Perception of Cultural Heritage in Conservation Attitudes and Place Attachment

Cenk Murat KOÇOĞLU

Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Safranbolu Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
cenk-murat@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-9888-6051

Burhan YAVAŞ

Araştırmacı, İç İşleri Bakanlığı, Bursa İl Emniyet Müdürlüğü
burhanyavas93@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-1494-4021

Öz: Kültürel miras varlıklarının ulusal veya uluslararası olarak korunmasına ve yaşatılmasına yapılan katkıda birçok paydaş yer almaktadır. Bu paydaşlardan biri olan yerel halk, kültürel mirasın korunması ve yaşatılması adına önemli bir etkidir. Bu sebeple yerel halkın kültürel miraslara yönelik davranışlarını ve düşüncelerini araştırmak büyük önem kazanmaktadır. Bu araştırmanın amacı yerel halkın kültürel miras algısının, koruma tutumu ve mekâna bağlılık üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket tekniği kullanılmıştır. Çalışma UNESCO Dünya Miras Listesi'nde bulunan ve aynı zamanda cittaslow ünvanına sahip olan Safranbolu'da yerli halktan 417 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kültürel mirasa yönelik algı ve kültürel mirası korumaya yönelik tutumun, mekâna bağlılık düzeyi üzerinde pozitif yönde etki gösterdiği tespit edilmiştir. Kültürel mirasa yönelik algının ise kültürel mirası korumaya yönelik tutum üzerinde yine pozitif yönde bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras algısı, koruma tutumu, mekâna bağlılık, yerel halk.

Abstract: The contributions to the protection and preservation of cultural heritage assets involve many stakeholders at national and international levels. One such stakeholder, the local community, plays a significant role in the protection and preservation of cultural heritage. Thus, investigating the behaviors and thoughts of local people towards cultural heritage has become critically important. The aim of this research is to examine the impact of the local community's perception of cultural heritage on their conservation attitudes and attachment to place. The study employed survey techniques, a quantitative research method, and was conducted in Safranbolu, which is listed on the UNESCO World Heritage List and also holds the Cittaslow title, with the participation of 417 local residents. The results indicated that the perception of cultural heritage positively influences the level of place attachment and conservation attitudes. Furthermore, the perception of cultural heritage was also found to have a positive effect on conservation attitudes.

Keywords: Perception of cultural heritage, conservation attitude, place attachment, local community.

* Bu çalışma, ikinci yazarın birinci yazar danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Kültürel miras, geçmişten günümüze uzanan ve gelecek nesillere aktarılan değerli bir emanet olmasının yanında toplulukların kimliklerini ve tarihlerini de yansıtan önemli bir miras unsurudur. Kültürel miras algısı ise, bireylerin ve toplulukların bu mirası nasıl değerlendirdiği ve koruma konusundaki tutumları konusunda belirleyici bir faktör konumundadır. Bu algı, bireylerin ve toplulukların kimliklerini ve aidiyet duygularını güçlendirerek, bir topluluğun benzersizliğini ve geçmişini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kültürel miras algısı, toplumların ve bireylerin bu mirası koruma konusundaki motivasyonlarını şekillendirerek, mirasın yalnızca bugün için değil, gelecek nesiller için de korunmasını sağlar.

Kültürel mirasın korunması, geçmişle gelecek arasında köprü kurarak toplumların sürekliliğini ve gelişimini sağlar. Yerel halkın kültürel mirası koruma çabaları, mirasın canlılığı ve sürdürülebilirliği açısından kritik bir role sahiptir. Yerel halkın mirasına olan sahiplenme duygusu, koruma çalışmalarını daha anlamlı hale getirerek, koruma stratejilerinin başarı şansını önemli ölçüde artırır. Bu kapsamda yerel halkın koruma tutumu, kültürel mirasın geleceğini belirleyen temel faktörlerden biri olarak bu mirasın korunması ve sürdürülmesinde kritik bir öneme sahiptir.

Kültürel mirasın korunmasına yönelik algı ve tutum, mekâna olan bağlılığı da artırmaktadır. Yerel halk, kültürel mirası yalnızca geçmişin bir yansıması olarak değil, aynı zamanda yaşayan ve sürekli gelişen bir varlık olarak görerek, bireylerin mekânla olan duygusal ve kültürel bağlarını da pekiştirmektedir. Bu durum mekâna karşı sorumluluk duygusunu ve mekânın gelecek nesillere aktarılacak bir miras olarak görülmesini güçlendirerek mekâna olan bağlılığı güçlendirmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, yerel halkın kültürel miras algısının, bu mirası koruma tutumu ve mekâna bağlılık üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırma, hem UNESCO kültürel miras listesinde yer alması hem de sakin şehir ünvanına sahip bir destinasyon olması sebebiyle Safranbolu'da gerçekleştirilmiştir.

Literatüre bakıldığında, genellikle yerel halkın turizm algısına (Boğan ve Sarıışık, 2016; Yücel ve Birdir, 2022) bu algının turizme verdiği destek üzerindeki etkisine (Cengiz ve Kırkbir, 2007; Kiper ve Yılmaz, 2008; Belber ve Sözbilen, 2016; Erkilic, 2019) kültürel mirası korumaya yönelik tutuma (Okuyucu ve Somuncu, 2012; Pekerşen vd., 2019; Akkuş ve Akkuş, 2020) mekana bağlılık algısına (Rasoolimanesh vd., 2017; İşçi vd., 2018 Yuan vd., 2019; Cao vd., 2021; Mancı, 2022) yönelik araştırmaların olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu araştırma yerel halkın kültürel miras algısının, koruma tutumu ve mekâna bağlılık üzerindeki etkilerini bir bütün olarak incelemesi ve mekâna bağlılık değişkeninin yordanan rolünde olması açısından mevcut literatürden farklılaşmaktadır. Bununla birlikte bu araştırmanın hem teorik açıdan hem de uygulama bazında önemli olduğu düşünülmektedir. Yerel halkın algı ve tutumları, koruma stratejilerinin geliştirilmesinde ve böylece bu stratejilerin daha etkili ve uygulanabilir olmasında oldukça önemlidir. Pratik açıdan bakıldığında ise, yerel halkın kültürel miras algısına yönelik çalışmalar, koruma çalışmalarını daha anlamlı ve sürdürülebilir kılmaktadır.

Kültürel Miras ve Kültürel Mirasın Korunması

Genel olarak kültürel miras, toplumların nesilden nesile aktarılan bütün kültür değerleri olarak açıklanmaktadır (Çetin, 2010: 183). Kültür ve Turizm Bakanlığı kültürel mirası; "geçmişten miras alınan ve değişik gerekçelerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel varlığı olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü." biçiminde tanımlamıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023: 3). Kültürel miras, geçmişle geleceği birbirine bağlayarak nesiller arası iletişimin en önemli parçasıdır ve insanlara aidiyet duygusu sağlayarak kişilerin kimlik arayışına çözüm getiren yenilenemez kültürel ürünlerin bütünüdür (Köroğlu vd., 2018: 99).

Kültürel miras kaynaklarının yoğun olduğu yerlerde, daha fazla turizm hareketinin olduğu görülmektedir. Bu amaçla kültürel mirasın turizm amaçlı kullanımı sayesinde, kültürel miras ve turizm ilişkisi çok daha yoğun yaşanmaktadır. Kültürel mirasın turizm amaçlı kullanımında bu mirası oluşturan yerel halkın yapısını ve düşüncelerinin dikkate alınması bölgedeki kültürel miras kaynaklarının korunmasında etkili olmaktadır (Sheldon ve Abenoja, 2001, 435). Yerel halkın turizmin önemli bir paydaşı olduğu düşünüldüğünde, bölgedeki turizmin olumlu ve olumsuz durumundan, doğrudan ve dolaylı etkilenmektedir. Bu açıdan bakıldığında turizmin gelişiminde yerel halkın algı ve tutumlarının

dikkate alınması, turizm ve kültürel miras kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında oldukça önemlidir (Akova, 2006: 3). Konuyla ilgili literatüre bakıldığında; Çetin (2010) ve Pekerşen vd. (2019) tarafından Cumalıkızık'ta yapılan iki ayrı araştırmada, yerel halkın kültürel mirasa ve kültürel miras turizmine yönelik olumlu algısının olduğu ifade edilmiştir. Buna benzer olarak Güneş vd. (2019) tarafından Konya'daki yerel halkın kültürel miras algılarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Malezya'da yapılan bir çalışmada, yerel halkın çoğunluğu kültürel ve doğal mirasların korunması gerektiğini, orada yaşayanların bölgedeki kültürel miras koruma çalışmalarını da desteklediğini belirtmiştir (Roslan vd., 2017: 109). Nkwanyana vd. (2016) tarafından Güney Afrika'da yapılan çalışmada yerel halkın büyük bir çoğunluğunun kültürel miras turizmi gelişiminin yaratacağı, istihdam, ekonomik katkı, altyapı iyileştirmeleri ve daha yüksek yaşam standartı potansiyelinin farkında olmadığı, kültürel miras turizmi ve kültürel mirasın korunması faaliyetlerine katılmak istemedikleri belirlenmiştir.

Thapa (2007)'e göre kültürel miras alanlarının desteklenmesinde yerel halkın desteğinin sağlanması, sürdürülebilirlik konusunda etkin bir yere sahiptir. Özellikle kültürel miras alanlarına yönelik alınan kararlarda yerel halkın katılımlarının sağlanmasının söz konusu alanların korunmasına yönelik bir anlayış oluşturacağını ve saygı uyandıracığını belirtmektedir. Bu anlamda kültürel mirasa yönelik olumlu bir algının bu yönde bir tutuma neden olabileceği ifade edilmektedir (Wager, 1995). Kültürel mirasın yerel halk tarafından algılanması ve farkındalığının sağlanması sayesinde, bu algı ve farkındalığın zamanla tutuma dönüşebileceği ve böylece kültürel miras kaynaklarının korunması, yaşatılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması daha etkin ve kolay olabilecektir.

Kültürel mirası korumaya yönelik oluşan kaygıların ve bu kaygılar sonucu yapılan çalışmaların eski tarihlere dayandığı nitelendirilmektedir. Tarihsel bir süreçten gelen bu koruma anlayışı bir zaman sonra oluşan olumsuz durumlarda kültürel mirasın korunmasıyla ilgili düzenlemelere, yasalar çıkartılmasına, kararlar alınmasına hatta birlikte hareket etme eylemine dönüşmüştür (Özel, 1998: 79). Bu amaçla birlikte 1945'te kurulan UNESCO, kültürel miraslar için en önemli kuruluş olmuştur. UNESCO kültürel mirasları her türlü tehlikeye karşı korumak adına oluşabilecek olumsuz koşulları önlemek için dünyanın her bölgesinde geçerli çok amaçlı sözleşmeler imzalamıştır (Dinçer ve Ertuğral, 2000: 73). UNESCO'nun kültüre ve kültürel miras alanına yönelik koruma programlarına kronolojik sırayla bakıldığında, doğrudan kültürel mirasın korunmasına yönelik ilk sözleşmesi 14 Mayıs 1954 tarihinde kabul edilen Silahlı Çatışma Durumunda Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesidir. Daha sonra 1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme ile ortaya koymuştur. taşınmaz kültürel mirasların yerinde korunması için koruyan devletlere yapılacak yardım veya yaptırımların yer aldığı 1972 tarihli "Dünya Kültür ve Doğal Mirasını Koruma Sözleşmesi", somut olmayan kültürel mirasın zenginleştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasının önemini vurgulandığı 2003 tarihli "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi", azınlıkların ve küçük toplumların az bilinen ancak kültürel miras değeri taşıyan değerlerini de korumak ve yaşatmak amacıyla imzalanan 2005 tarihli "Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi" UNESCO'nun aldığı önlemler kapsamında imzalanan uluslararası sözleşmelerdir (Oğuz, 2013). UNESCO tarafından günümüzde Somut kültürel mirasın korunması için dünya çapında önem taşıyan yerlerin listelenmesi ve koruma projelerinin desteklenmesi gibi çalışmalar yapıldığı gibi, Somut olmayan kültürel miras adına yaşayan geleneklerin, dilin ve performans sanatlarının korunması için ulusal ve uluslararası düzeyde bilinçlendirme faaliyetleri düzenlemekte ve üye ülkeler arasında işbirliği geliştirme programları yürüterek kültürel mirasın korunmasını teşvik etmektedir.

Kültürel Miras Kapsamında Safranbolu

7500 senelik tarihi bulunan Safranbolu'nun çeşitli medeniyetlere, devletlere ve imparatorluklara şahitlik etmiş olması kültürel miras anlamında da çok fazla çeşitlilik göstermesine neden olmuştur. Hem bu kültürel miras çeşitliliğinin fazlalığı hem de bir bütün olarak şehrin korunmuş yapısı, Safranbolu'yu adeta bir açık hava müzesi haline getirmiş ve kentin "müze kent" olarak anılmaya başlanmıştır.

Safranbolu'da yaşamış imparatorlukların etkileri şehrin çeşitli bölgelerinde görülmektedir. Osmanlı-Selçuklu etkilerinin görüldüğü Çarşı bölgesinde Osmanlı yaşamının önemli izleri bulunmakta ve o dönemde yapılan evler bu yaşantının izlerini taşımaktadır. Hititler'in yapı tarzından esinlenerek

yapılan bu evler, Rumların ve Müslümanların o dönemdeki yaşam biçimi ve ilişkilerine dair bugüne bilgi sağlamaktadır (Canbulat, 2016). Her ne kadar Safranbolu’da evler kültürel varlık olsalar da bunların yanında günlük yaşama dair hamamlar, çeşmeler, camiler, hanlar da bulunmaktadır. Tüm bunların korunmuş olması sebebiyle Safranbolu “kentsel sit alanı” ilan edilmiş ve geleneksel değerlerin tümünü yansıtan bu kültür varlıkları bir bütün olarak ele alınmıştır (Bayazıt, 2014). Bu kentsel sit alanı ilanı, Safranbolu'nun zengin kültürel mirasının ve geleneksel değerlerinin korunmasını sağlayarak, şehrin eşsiz kimliğini gelecek kuşaklara taşıma yolunda önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Safranbolu, evlerin ve önemli tarihi yapıların yanı sıra somut olmayan kültürel miras anlamında da zenginliklere sahiptir. Osmanlı Türk kültüründe çok önemli yere sahip olan zanaatkarlık, Safranbolu’daki el sanatlarının da gelişiminde de kendisini göstermiştir. Zamanın ekonomik yapısının dışa kapalı olması sebebiyle yemenicilik, demircilik, semercilik, bakırcılık gibi hem günlük ihtiyaçları karşılayacak hem de ekonomik gelir sağlayacak sektörler bu bölgede gelişmiştir. Fakat bugün bu zanaatların gerekli tanıtımının yapılamaması, bu işleri yapacak kimsenin bulunamaması gibi etkenler nedeniyle çoğu yok olmak üzeredir (Özdemir, 2011: 136). Benzer şekilde, eski yerel festival ve kutlamalar, özgün lezzet ve tarifler ve geleneksel pişirme yöntemleri, yerel halk müziği tarzları ve geleneksel danslar, geçmişten günümüze aktarılan yerel hikayeler ve efsaneler modern yaşam tarzıyla birlikte unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu unsurların korunması ve yaşatılması, Safranbolu'nun kültürel mirasının zenginliğinin ve çeşitliliğinin gelecek nesillere aktarılması için önemli bir gerekliliktir.

Mekâna Bağlılık

Kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması bakımından mekânların önemli bir yeri vardır. Kültürel tutumlar içinde olan bireyler, kültürel mekân olma özelliğini ve etkinliğini koruyan bu yerlerde, koruması amaçlanan kültüre kolaylıkla ulaşabilmektedir (Oğuz, 2007); fakat küresel dünya, kalabalık toplumlar, çevresel sorunlar gibi etkilerden dolayı mekân ve insan ilişkisi daha kırılgan hale gelmiş ve bunun sonucunda insanlar mekân kavramına karşı önem ve farkındalık hissetmeye başlamıştır. Bu da mekâna bağlılık konusunu bilimsel açıdan ilgi çekici hale getirmektedir (Altman ve Low, 1992; Scannel ve Gifford, 2010). Mekâna bağlılık, yer bağlılığı, yer etkisi, yer kimliği ve yer sosyal bağından oluşmakta ve çok boyutlu bir yapı olarak görülmektedir (Ramkissoon vd., 2013; Han vd., 2019). Mekâna bağlılık kişiyle mekân arasında kurulan ilişkinin duygusal boyutu olarak ifade edilmektedir (Lewicka, 2011). Hidalgo ve Hernandez (2001) ise, insanın mekâna olan yakınlığını devam ettirmek istemesi ile mekân arasındaki pozitif anlamdaki duygusal bağı şeklinde tanımlamıştır. Sadece duygusal bir deneyimin ötesinde mekâna bağlılık, kişileri yaşam yerlerine bağlı hale getiren kültürel inanç ve eylemleri de içermektedir (Cross, 2001: 5). Bu kapsamda, mekâna duyulan bu tür bağlılık, bireylerin kimliklerini ve toplumsal ilişkilerini şekillendiren önemli bir faktör olarak görülmektedir.

Psikolojik çerçevede incelendiğinde insanların yaşadığı mekanlar ile duygusal açıdan bir ilişki geliştirebildiği anlaşılmaktadır. Uzun süre bir mekânda yaşamını devam ettiren insanların, o mekâna karşı ait olma duygusunu hissettiği gibi o mekân kişiliklerinin de bir parçası olmaktadır (Vaske ve Kobrin, 2001). Kentin kültürel miras unsurları olarak; tarihsel eserleri, binaları, caddeleri, sokakları, ibadet yerleri, alışveriş ve eğlence merkezleri kent toplumunun doğal üyesi olan yerel halkı etkilemekte (Hayta, 2016) ve yerel halkta aidiyet duygusu artırarak, mekâna bağlılığı teşvik edebilmektedir.

İnsanların mekân için bilinçaltına yüklediği anlamlar ve algılamalar, mekâna bağlılık ve mekân kimliğinin oluşturduğu ilişki ile doğrudan bağlantılıdır. Bir başka deyişle mekân kimliği mekâna bağlılığın bir parçasıdır. Ancak mekâna bağlılığı tam olarak anlayabilmek için sosyal bağlılık ve manevi değerler boyutuyla birlikte bir bütün olarak değerlendirilmelidir. (Goussous ve Al-Hammadi 2018) Raymond vd. (2010), doğal çevre bağlılığı, arkadaş ve aile bağlılığı, mekân bağlılığı ve mekân kimliği olarak mekâna bağlılığı beş etken boyut çerçevesinde açıklamıştır. Fakat bu beş boyutun tamamen bir bütün olarak ele alınmaması gerektiğini, doğal çevre bağlılığı boyutu ile arkadaş ve aile bağlılığı boyutunun farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir.

Mekâna bağlılık, bireylerin ve toplumların kimliklerini tanımlayan önemli bir faktördür. İnsanlar, yaşadıkları mekânların tarihî ve kültürel dokusuna bağlanarak kendilerini bu mekânların bir parçası olarak görmekte ve bu bağlılık sayesinde toplumsal aidiyet duygusu güçlenmektedir. Mekâna duyulan bağlılık aynı zamanda güvenlik ve huzur hissi sağlarken; tanıdık ve aşına olduğumuz mekanlar bize

korunaklılık duygusu vermektedir. Tüm bunlar kültürel miras kaynaklarının korunmasını teşvik ederek, sürdürülebilir bir çevre oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla, mekâna bağlılık hem bireylerin hem de toplumların yaşadıkları çevreye duydukları değeri artırarak ve bu çevrenin korunması için önemli bir motivasyon kaynağı oluşturmaktadır.

Kültürel Miras Algısı, Koruma Tutumu ve Mekâna Bağlılık İlişkisi

Yerel halkın kültürel miras alanlarına yönelik farkındalığı ve bilgisi, bu kaynakların sürdürülebilirliğinde oldukça önemlidir. Özellikle kültürel miras ile ilgili konularda yerel halkın kararlara katılımının sağlanması, söz konusu alanların korunmasına yönelik bir anlayış oluşturmaktadır. Bu bağlamda kültürel mirasa yönelik olumlu bir algının, bu miras alanlarının korunmasına yönelik tutumu olumlu yönde etkileyecektir (Wager, 1995). İşçi, Güzel ve Ataberk (2018) Bergama ve Selçuk ilçelerinde yaşayan 841 kişi ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, kültürel miras algısının, kültürel mirasın korunmasına ilişkin tutumu olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Uysal (2018) ise 404 kişilik bir örneklem ile yaptığı araştırmada, İznik ilçesi yerel halkının kültürel mirasın turizm amaçlı kullanılmasında olumlu algıya sahip olduğunu ve kültürel mirasın korunarak turizm amaçlı kullanılmasında yerel halkın önemli bir rolü olduğunu ifade etmiştir.

Bir bölgenin önemli miras alanlarına sahip olması özel bir mekânda yaşama hissine ve mekâna bağlılığa olumlu etki etmektedir (Gu ve Ryan, 2008, s.644). Kişilerin doğduğu yerdeki mekâna bağlılık düzeyi nötr olsa bile miras alanlarının bulunduğu mekanlara bağlılık düzeyinin daha da arttırılması önemlidir (Goussous ve Al Hammadi, 2018, s.10). Lewicka (2011), mekâna bağlılık düzeyinin arttırılması için yapılan çalışmalarda mekân ile bağlantılı olan faaliyetlerin mekâna bağlılık olgusunun bir sonucu olarak açıklamıştır. Mekâna bağlılık düzeyinin yüksek olduğu bölgelerdeki insanların doğal varlıkları koruma çalışmalarına daha çok katıldığı hatta sadece doğal varlıkları değil, kültürel miras alanlarını ve varlıklarını koruma çalışmalarına katıldıkları gözlemlenmektedir.

Woosnam vd. (2018), tarafından yapılan çalışmada kültürel miras alanı olarak gösterilen bir bölgede yapılan festivalde yerel halk ve oraya festival için gelen ziyaretçilerin mekâna bağlılık düzeyi incelemiştir. Araştırma sonucunda festival için gelen ziyaretçilerin yerel halktan daha fazla mekâna bağlılık düzeyine sahip olduğu, bunun da festival için oraya gelenlerin üzerinde orada yaşayan insanlardan daha fazla kültürel mirası koruma tutumu oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Kültürel mirası koruma tutumuna olan etkisi açısından, mekâna bağlılığın kültürel miras algısı üzerinde oluşturduğu pozitif etkinin sonucu olarak kültürel mirası koruma tutumu da pozitif yönde etkilenmektedir (İşçi, Güzel ve Ataberk, 2018). Tüm bu çalışmalardan yola çıkılarak aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

H₁: Yerel halkın kültürel mirasa yönelik algısı, mekâna bağlılık düzeyini pozitif yönde etkilemektedir.

H₂: Yerel halkın kültürel mirası korumaya yönelik tutumu, mekâna bağlılık düzeyini pozitif yönde etkilemektedir.

H₃: Yerel halkın kültürel mirasa yönelik algısı, kültürel mirası korumaya yönelik tutumu pozitif yönde etkilemektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmanın temel amacı, yerel halkın kültürel mirasa yönelik algısının koruma tutumu ve mekâna bağlılık üzerindeki etkisini ölçmektir. Safranbolu için kritik öneme sahip olan “kültürel miras şehri” marka değerine katkıda bulunmak, Safranbolu yerel halkı hakkında bir izlenime sahip olmak ve bu konuda akademik literatürdeki eksikliğin doldurulmasını sağlamak planlanmaktadır.

Çalışma Grubu

Çalışmanın evrenini Safranbolu’da yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Araştırma evreninin Safranbolu olarak seçilmesinde, hem UNESCO Dünya Miras kenti hem de Sakin Şehir ünvanı alan bir destinasyon olması etkili olmuştur. Ayrıca söz konusu destinasyonda mevcut araştırmaya benzer bir araştırmanın yapılmamış olması da Safranbolu’nun araştırma evreni olarak seçilmesinde etkili olmuştur. Evrenin tamamını oluşturan Safranbolu yerel halkına tümüyle ulaşabilmek imkansız

olduğundan, örnekleme yoluna başvurulmuştur. Örnekleme yöntemi olarak yeterli sayıda bireye ulaşabilmek için kolayda örnekleme tekniği tercih edilmiştir. Bu nedenle, Sekaran'ın (1992) araştırma evrenindeki bireylerin sayısının bir milyon ve üzeri olması durumunda 0.95 güvenilirlikle 384 örneklem büyüklüğünün yeterli olacağı görüşü dikkate alınmış ve 417 katılımcı örnek sayısını oluşturmuştur. Araştırmanın anket uygulamasına başlamadan önce Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 25.03.2021 tarihli ve E-78977401-050.02.04-21212 sayılı yazısı ile etik kurul izni alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket tekniği kullanılmıştır. Anket Formu 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde Chui vd. (2011)'nin tarafından oluşturulmuş 5 sorudan oluşan Kültürel Mirasa Yönelik Algı Ölçeği yer almaktadır. Üçüncü bölümde, Chu vd. (2011) tarafından oluşturulmuş 6 sorudan oluşan Kültürel Mirası Korumaya Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Son bölümde ise Lewicka (2011) tarafından geliştirilmiş 11 sorudan oluşan Mekâna Bağlılık ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerin hepsinde beşli likert ölçeği kullanılmış ve katılımcıların her bir soruyu "Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Fikrim Yok, Katılıyorum ve Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerinden birisini işaretleyerek cevaplanması istenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde IBM SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Verilere tanımlayıcı istatistikler uygulanmış, bu kapsamda yüzde, frekans ve ortalamalara yer verilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık ve basıklık testi ile değerlendirilmiştir. Değişkenler arası ilişkileri belirlemek için Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Değişkenlerin etki düzeylerini tespit etmek için ise, basit ve çoklu regresyon analizleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ile bu bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır. Araştırmada öncelikle çalışmaya katılan kişilerle ilgili bazı tanıtıcı bilgileri ortaya koymak için yapılan frekans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların %53'ü erkek, %47'si kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları incelendiğinde yaklaşık yarısının 27-42 yaş aralığında, büyük bir çoğunluğunun üniversite eğitimi aldığı dikkat çekmektedir.

Değişkenlere Yönelik Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenilirlik Testi Sonuçları

Araştırmada kültürel mirasa yönelik algı ölçeğinin faktör yapısını ve yapı geçerliliğini belirlemek için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Öncelikle değişkenlere güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach Alfa katsayısının ",900" olduğu ortaya konmuştur. Nunnally ve Bernstein'a (1994) göre, bu değer, ölçeğin güvenilir ve geçerli kabul edilebilmesi için gerekli olan 0,70'in üzerindedir.

Tablo 1. Değişkenlere yönelik açıklayıcı faktör analizi

Kültürel Mirasa Yönelik Algı	Faktör Yükleri	Varyans %	C. Alfa
Safranbolu'daki yapılar otantiktir.	,975	71,86	0,900
Safranbolu, kendine özgü kültürel geleneğe sahiptir.	,812		
Safranbolu, uluslararası kültür açısından önemlidir.	,794		
Safranbolu, kültürel mirasını korumaya değer bir yerdir.	,665		
Safranbolu, kültürel değerlerini koruyarak ziyaretçi ağırlayabilir.	,646		
Çıkarım Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi, KMO Uygunluk Ölçütü: 0,784. Barlett Küresellik Testi x²: 1663,311 p: 0,000			
Kültürel Mirası Korumaya Yönelik Tutum	Faktör Yükleri	Varyans %	C. Alfa
Kültürel Zenginliğin, Safranbolu'nun bir parçası olduğuna inanıyorum	,743		
Safranbolu'nun otantik ortamının korunması gerektiğine inanıyorum.	,738		

Safranbolu'nun temel yapılarının korunması gerektiğine inanıyorum.	,723	69,43	0,911		
Safranbolu'daki yerel halka saygı duyuyorum.	,682				
Safranbolu'nun kültürel mirasını gelen turistler ile paylaşıyorum.	,651				
Safranbolu'nun kültürel mirasının korunması gerektiğine inanıyorum.	,629				
Çıkarım Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi, KMO Uygunluk Ölçütü: 0,854. Barlett Küresellik Testi x²: 1846,058 p: 0,000					
Mekâna Bağlılık Düzeyi	Faktör Yükleri	Varyans %	C. Alfa		
Safranbolu'dan uzak kaldığımda, burayı özlediyorum.	,729	63,69	0,942		
Safranbolu benim bir parçam gibidir.	,698				
Safranbolu'da uzun süre yaşamayı düşünüyorum.	,685				
Safranbolu'dan başka bir yere gitmek istemem.	,663				
Safranbolu'da kendimi güvende hissediyorum.	,663				
Safranbolu'daki gelişmelerde yer almak isterim.	,637				
Safranbolu'yu birisi eleştirdiğinde karşı çıkarım.	,627				
Safranbolu'nun geleceğini etkileyebilirim.	,615				
Safranbolu'yu çok iyi tanırım.	,608				
Safranbolu'yu seviyorum.	,578				
Safranbolu ile gurur duyuyorum.	,501				
Çıkarım Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi, KMO Uygunluk Ölçütü: 0,939. Barlett Küresellik Testi x²: 3378,885 p: 0,000					

Öncelikle kültürel miras algısı ölçeğine yapılan faktör analizi sonucunda, Kaiser Normalleştirilmesinde, özdeğeri 1'den büyük faktörler dikkate alınmış ve ölçeğin tek faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin varyans yüzdesi toplamı 71,86 çıkmıştır. Bu oran %50'den yüksek olduğu için analizin geçerli olduğunu göstermektedir (Scherer, Luther, Wiebe, 1988). Açıklayıcı faktör analizinde ortak varyans (communality) değerleri ile ölçekteki maddelerin değerlerinin 0,4'ten düşük olmaması gerekmektedir (Field, 2000: 434). Yapılan bu faktör analizinde, faktör yüklerinin 0,4'ten yüksek olduğu görülmektedir. Kültürel miras algısı ölçeğinin Cronbach's Alfa değerinin 0,90 olduğu görülmektedir. Nunnally (1994) 0,70 ve üzeri Cronbach katsayısının iyi düzeyde içsel güvenilirliğe işaret ettiğini belirtmektedir.

Diğer yandan Tablo 3'e bakıldığında kültürel miras yönelik koruma tutumu ve mekana bağlılık düzeyi ölçeklerine de ayrı ayrı faktör analizi yapılmış, iki ölçeğin de, tek faktörden oluştuğu, ölçeklerin varyans yüzdelere sırasıyla; 69,43 ve 63,69 olduğu tespit edilmiştir. Cronbach's Alfa değerlerinin de sırasıyla; 0,91 ve 0,94 olduğu görülmektedir.

Değişkenler Arasındaki İlişki Düzeyleri

Tablo 2. Değişkenler arasındaki korelasyon analizi

Değişkenler	KMA	KMKT
Kültürel Miras Algısı	-	
Kültürel Miras Koruma Tutumu	,197**	-
Mekâna Bağlılık Düzeyi	,224**	,246**

Değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yapılan Pearson korelasyon testi Tablo 2'de yer almaktadır. Buna göre, değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının tamamı pozitif ve anlamlı bulunmuştur ($p < 0,01$). Pearson Korelasyon kat sayılarına bakıldığında, Kültürel miras algısı ile kültürel mirasın korunmasına yönelik tutum arasında pozitif yönde zayıf seviyede bir ilişki belirlenmiştir ($r = 0,197$; $p < 0,01$). Bununla birlikte, kültürel miras algısı ile mekâna bağlılık düzeyi arasında ($r = 0,224$; $p < 0,01$) pozitif yönde zayıf derecede ilişki tespit edilmiştir. Diğer yandan, kültürel mirasın korunmasına yönelik tutum ile mekâna bağlılık düzeyi arasında ($r = 0,246$; $p < 0,01$) pozitif ve zayıf derecede bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 3. Değişkenler arasındaki regresyon analizine ilişkin modeller

Model 1 (Bağımlı Değişken: Mekana Bağlılık)				Çoklu Bağıntı	
Bağımsız Değişken	Beta	t	P	Tolerans	VIF
Kültürel Miras Algısı	,182	3,819	,000	,961	1,040
Kültürel Miras Koruma tutumu	,210	4,398	,000	,961	1,040
R=,304; R²=,092; F=21,098; p= 0.000; D-W=1,495					
Model 2 (Bağımlı Değişken: Kültürel Miras Koruma Tutumu)					
Bağımsız Değişken	Beta	t	P	-	
Kültürel Miras Algısı	,192	4,099	,000		
R=,197; R²=,039; Düzeltilmiş R²=,053; F=16,805; p= 0.000					

Tablo 3'te kültürel miras algısı, kültürel miras koruma tutumu ve mekâna bağlılık düzeyi arasındaki etkileşime yönelik basit ve çoklu regresyon analizi tablosu yer almaktadır. Araştırmada geliştirilen modele ilişkin öncelikle çoklu bağın ve oto korelasyona bakılmış ve analiz sonuçlarında oto korelasyon (Durbin-Watson değeri: 1,495) ve çoklu bağın (tolerans>0,20;VIF<5) olmadığı (Hair vd., 2010) tespit edilmiştir.

Model 1'de, kültürel miras algısı ve kültürel miras koruma tutumunun mekâna bağlılık üzerindeki etkisine yönelik çoklu regresyon analizi sonuçları görülmektedir. Modele göre, kültürel miras algısının kültürel miras koruma tutumu ($\beta=0,182$; $p=0,000$) ve mekâna bağlılık düzeyi ($\beta=0,210$; $p=0,000$) üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi belirlenmiştir. Yapılan analizde mekâna bağlılığı en fazla olumlu yönde etkileyen değişkenin kültürel miras koruma tutumu olduğu tespit edilmiştir. Buna göre H_1 ve H_2 hipotezleri kabul edilmiştir.

Model 2'de ise, kültürel miras algısının kültürel miras koruma tutumu üzerindeki etkisine yönelik basit regresyon analizi yer almaktadır. Modele göre, kültürel miras algısının kültürel miras koruma tutumu üzerinde ($\beta=0,192$; $p=0,000$) pozitif ve anlamlı etkisi saptanmıştır. Bu durumda H_3 hipotezi de kabul edilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Kültürel miras bugüne yansıyan tarihin en önemli parçası durumundadır. Bu nedenle korunması, geçmişi daha uzun süreler boyunca yaşatabilmek ve anlayabilmek için oldukça önem arz eder. Kültürel mirasın korunması için kurumlar, kuruluşlar veya devletler her ne kadar önlem olarak yasalar, kurallar veya yasaklar uygulasa da insanların yaşam çevresinde yer alan bu değerler yine orada yaşayan insanların tutumuna bağlı kalmaktadır. Bu nedenle yerel halka yönelik kendi yaşam çevresinde bulunan kültürel miras değerleri için farkındalığın artırılması, sosyal ve kültürel çevreye yönelik eğitimin verilmesi sürdürülebilir kültürel miras gelişimini sağlayabilmek için önem kazanmaktadır. Bu bağlamda araştırmada kültürel miras algısının kültürel miras koruma tutumu ve mekâna bağlılık düzeyi üzerindeki etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Elde edilen analiz sonuçlarına göre; kültürel mirasa yönelik algının, kültürel miras koruma tutumu ve mekâna bağlılık düzeyi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan kültürel miras koruma tutumunun mekâna bağlılık düzeyi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu sonucun çıkması, yerel halkın turizmden fayda görmesi ile açıklanabilir. Şöyle ki, yerel halk, turizm faaliyetleri sayesinde istihdama ve gelir kaynaklarına sahip olmaktadır. Bu durum, yerel ekonominin ve yaşam kalitesinin iyileşmesine katkıda bulunurken, yerel halkın kendi kültürel miraslarına daha fazla sahip çıkmasını teşvik ederek mekâna bağlılık ve koruma tutumu geliştirmesinde önemli bir rol oynayabilmektedir. Ayrıca, Safranbolu'nun bir cittaslow şehri olması da sakinlik, güvenlik gibi faydaları ortaya çıkartarak, mekâna bağlılık ve koruma tutumunu olumlu yönde etkileyebilmektedir. Nitekim konuyla ilgili yapılan geçmiş araştırma sonuçları, bu araştırmanın sonuçlarını doğrulamaktadır. Johunis, vd. (2021) tarafından yapılan araştırmada, kültürel mirasın korunması ile yerel halkın miras algıları arasında ilişki olduğu ve kültürel miras unsurlarının devamlılığının sağlanmasında yerel halkın tutumlarının oldukça etkili olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte kültürel miras algısını olumlu algılama ile mekâna bağlılık arasında pozitif ilişki olduğuna dair araştırmalar (Buzlukçu ve Avcıkurt, 2020; Altanlar, 2021; Erul ve Uslu, 2022; Mancı, 2022) ile yaptığımız bu araştırma sonuçları benzerlik göstermektedir. Diğer yandan İşçi vd. (2018) tarafından mekâna

bağlılığın kültürel miras algısı üzerinde oluşturduğu pozitif etkinin sonucu olarak kültürel mirası koruma tutumunu da pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Tüm bu sonuçlar, mevcut çalışmadaki sonuçlara göre değerlendirildiğinde; kültürel miras varlıklarının korunmasına yönelik sergilenen tutum, yerel halkın mekâna bağlılık düzeyinin artmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla Safranbolu'daki kültürel mirasların korunmasını sağlamak ve mekânın kültürel miraslar ile anılarak tanınmasını turizm ile birlikte sürdürülebilir hale getirmek için mekâna bağlılık düzeyinin artırılması ve/veya canlı tutulması gerekmektedir.

Safranbolu'da yaşayan yerel halkın kültürel miraslar konusunda olumlu bir algıya sahip olması, korumaya yönelik olumlu tutumu dolayısıyla davranışları doğrudan etkileyecek bu da kültürel miraslar ile birlikte daha yaşanabilir bir yer ortaya çıkaracağı için mekâna bağlılık düzeyini doğrudan arttıracaktır. Ancak tutum ve davranış arasındaki bağlantının her daim tutarlılık göstermemesi, süregelen davranışa her zaman dönüşmemesi sonucunu doğurabilir (Ajzen ve Fishbein, 2005). Sözü edilen kültürel mirasın korunmasına yönelik tutumun davranışsal harekete dönüşmeme ihtimali de düşünülerek hamlelerin yapılmasıyla daha faydalı sonuçlar ortaya çıkacaktır.

Yerel halkın kültürel miras ile ilgili algısının, tutumlarının ve Safranbolu için gelişen mekâna bağlılık duygusunun ölçülmesi, kültürel miras için yapılacak planlama çalışmalarının şekillenmesinde önemli rol oynayacaktır. Yapılan bu araştırmanın Safranbolu özelinde olması nedeniyle UNESCO Dünya Miras Listesi'nde bulunan Safranbolu şehrinin bu ünvanını devam ettirmesi ve yerel yönetimler bünyesinde kültürel mirasların korunabilmesi için bir katkı olacaktır. Bu çalışma, kültürel mirasa yönelik tutum, algı ve mekâna bağlılık duygusunu öne çıkaran bir yapıda olduğundan akademik literatüre katkı yapacağı ve bu konuda yapılacak olan diğer araştırmalara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte kültürel miras varlıklarının sürdürülebilir olması için yerel yönetimlerin yapacağı bilinçlendirme çalışmaları ve organizasyonlar ile yerel halkın kültürel miras konusu altında birleşmesi sağlanarak oluşacak algının ve kültürel mirası koruma tutumunun artması sağlanabilir.

Araştırmanın Safranbolu'da ve yalnızca yerel halk ile gerçekleştirilmesi önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Özellikle mekâna bağlılığın sadece yaşanan yer ile açıklanmadığı düşünüldüğünde, yapılacak etkinlikler ile oluşacak hareketlilik sayesinde turistlerin de araştırmaya dahil edilerek mekâna bağlılık düzeyi, kültürel miras algısı veya kültürel miras koruma tutumu ölçülebilir. Diğer yandan bir kişinin kültürel mirası korumaya yönelik tutumunun sadece mekâna bağlılık ve kültürel miras algısından oluşmayacağını, kültürel mirasa özel diğer etkenlerin de etki gösterebileceği göz önünde bulundurularak diğer çalışmalarda değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

Ajzen, I. & Fishbein, M. (2005). *The Influence of attitudes on behavior*, In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *The handbook of attitudes*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 173 (221). 173-221.

Akkuş, Ç. & Akkuş, G. (2020). Yerel halkın kültürel mirası korumaya katılma tutumu ve turizmi destekleme davranışının demografik özelliklerine göre incelenmesi. *Turkish Studies – Social* 15(3), 887-904.

Akova, O. (2006). Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi* 2 (1): 1-34.

Altanlar, A. (2021). Yere Bağlılığın Turizm Stratejileri Üzerindeki Etkisi: Amasya Örneği. *Kent Akademisi Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi*, 14(1), 199-213.

Altman, I. & Low, S. (1992). *Place attachment*. Human Behavior and Environment (Vol. 12).

Bayazıt, N. (2014). *Safranbolu geleneksel konutları ve toplumsal değişme*. Safranbolu Belediyesi Safranbolu Araştırmaları Merkezi, Kültür Yayını No. 9 İstanbul.

Belber, B. G. & Sözbilen, G. (2016). *Nevşehir'in turistik ürünlerine olan talebin, şehrin kültürel miras unsurlarına etkisiyle ilgili yerel halk algıları*. II. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu, 2-4 Mayıs 2016, Nevşehir.

Boğan, E., & Saruışık, M. (2016). Yerel halkın turizm faaliyetine yönelik görüş ve algılamalarının belirlenmesi üzerine Alanya'da bir araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 325-342.

Buzlukçu, C. & Avcıkurt, C. (2020). Yavaş şehirlerde yerel halkın yer kimliği ve topluluğa bağlılıklarının sürdürülebilir turizm tutumlarına etkisi: Seferihisar'da bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 117-138.

Canbulat, İ. (2016). *Safranbolu*. UNESCO World Heritage in Turkey. Ankara: Turkish National Commission for UNESCO, 225-251.

Cao, W., Yu, W. & Xu, J. (2021). City vs. Town residents' place attachment, perceptions and support for tourism development in a linear World Cultural Heritage Site. *PLoS ONE*. 16(10).

Cengiz, E. ve Kırkbir, F. (2007). Yerel halk tarafından algılanan toplam turizm etkisi ile turizm desteği arasındaki ilişkiye yönelik yapısal bir model önerisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007(1), 19-37.

Cross, J. E. (2001). Private property rights versus scenic views: a battle over place attachments. in *12th headwaters conference*, Western State College.

Çetin, T. (2010). Cumalıkızık köyünde kültürel miras ve turizm algısı. *Milli Folklor*, 22 (87), 181-190.

Dinçer, F. İ. & Ertuğral, S. M. (2000). Kültürel mirasın korunması ve İstanbul ilindeki tarihi yapıların turizm amaçlı kullanımı üzerine bir deneme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 69-78.

Erkılıç, E. (2019). Yerel halkın turizm algısı ve turizmin gelişimine yönelik tutumları: Rize örneği. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 1, 66-82.

Erul, E. & Uslu, A. (2022). Yerel halkın turizm gelişmelerini destekleme niyeti: Manavgat örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10(1), 610-626.

Field, A. (2000), *Discovering statistics-using SPSS for windows*, Sage Pub. London.

Goussous, J. S. & Al-Hammadi, N. A. (2018). Place attachment assessment of a heritage place: a case study of the roman amphitheater in downtown Amman, Jordan. *Frontiers of Architectural Research*, 7(1), 1-10.

Gu, H. & Ryan, C. (2008). Place attachment, identity and community impacts of tourism-the case of Beijing Hutong. *Tourism Management*, 29(4), 637-647.

Güneş, E., Pekerşen, Y., Nizamlioğlu, H. F., & Ünüvar, R. T. (2019). Konya ilinde sürdürülebilir turizm kapsamında kültürel mirasın korunması ve kullanımına yönelik yerel halkın görüşleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10, 1-14.

Hair, J., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010), *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education International.

Han, J. H., Kim, J. S., Lee, C.-K., & Kim, N. (2019). Role of place attachment dimensions in tourists' decision-making process in Cittaslow. *Journal of Destination Marketing & Management*, 11, 108-119.

Hayta, Y. (2016). Kent kültürü ve değişen kent kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 165-184.

Hidalgo MC. & Hernandez B. (2001). Place attachment: conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3):273-281.

İşçi, C., Güzel, B. & Ataberk, E. (2018). Mekana ve yerel halka bağlılık, kültürel mirasa yönelik tutumu etkiler mi?. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(40), 583-606.

Johunis, E. C., Talib, H., Rahsid, R. A., Kamlun, K. U. & Chan Kim Lian, J. (2021). Local community involvement in geotourism hiking in kampung Kinirasau, Ranau. *BIMBEAGA. Journal for Sustainable Tourism Development*, 10(1), 22-34.

Kiper, T. & Yılmaz, E. (2008). Şarköy-Kumbağ arasında kırsal kalkınmayı destekleyici turizmin olabilirliği ve yerel halkın rolü. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 159-168.

Köroğlu, Ö., Yıldırım, H. U., & Avcıkurt, C. (2018). Kültürel miras kavramına ilişkin algıların metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 98-113.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2009). Kültürel Miras ve Müzecilik. <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0> [Erişim Tarihi: 20 Şubat 2023]

Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in The last 40 Years?. *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230.

Mancı, A. R. (2022). Yer bağlılığı ve topluluk katılımının, yerel halkın kültürel miras alanlarına yönelik algısı ve turizm gelişimine desteği üzerindeki etkisi: Göbeklitepe. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(3): 806-824.

Nkwanyana, M. S., Ezeuduji, I. O., & Nzama, A. T. (2016). Cultural heritage tourism in South Africa: perceived a panacea for rural development?. *Acta Universitatis Danubius. Œconomica*, 12(6).

Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Okuyucu, A & Somuncu, M. (2012). Kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanılmasında yerel halkın algı ve tutumlarının belirlenmesi: Osmaneli ilçe merkezi örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(1), 37-52.

Özdemir, Ü. (2011). Safranbolu'nun kültürel miras kaynakları ve korunması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26), 129-142.

Özel, S. (1998). *Uluslararası alanda kültür varlıklarının korunması*. Marmara Üniversitesi.

Pekershen, Y., Güneş, E. & Seçuk, B. (2019). Kültürel miras turizmi değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliği kapsamında yerel halkın tutumu: Cumalıkızık örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 350-368.

Ramkissoon, H., Smith, L. D. G., & Weiler, B. (2013). Relationships between place attachment, place satisfaction and pro-environmental behaviour in an Australian national park. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(3), 434-457.

Rasoolimanesh, S. M., Jaafar, M., Kock, N. & Ahmad, A. G. (2017). The Effects of community factors on residents' perceptions toward world heritage site inscription and sustainable tourism development. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(2), 198-216.

Raymond, C. M., Brown, G., Weber, D. (2010). The measurement of place attachment: personal, community, and environmental connections. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 422-434

Roslan, Z., Ramli, Z., Shin, C., Choy, E. A. & Razman, M. R. (2017). Local community perception on the importance of cultural-natural heritage protection and conservation: case study in Jugra, Kuala Langat, Selangor, Malaysia. *Journal of Food, Agriculture & Environment*, 15(2):107-110.

Scherer, R. F., Luther, D. C., Wiebe, F. A., & Adams, J. S. (1988). Dimensionality of coping: Factor stability using the ways of coping questionnaire. *Psychological reports*, 62(3), 763-770.

Sekaran. U. (1992). *Research methods for business: A Skill-Building Approach*. 2nd ed. New York: John Wiley and Sons. Inc.

- Sheldon, P.J. and Abenoja, T. (2001). Resident attitudes in a mature destination: the case of Waikiki. *Tourism Management*, 22(5), 435-443.
- Oğuz, M.Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor Dergisi*, 25(100), 5-13.
- Thapa, B. (2007). *Issues and Challenges of World Heritage Sites in Nepal*. R. White ve J. Carman. (Ed.). World Heritage: Global Challenges and Local Solutions. (ss. 23–27). Oxford, UK: Archaeopress.
- Uysal, K. (2018). Kültürel mirasın turizm amaçlı kullanılmasında yerel halkın algı ve tutumlarının belirlenmesi: İznik örneği, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Vaske, J. J., & Kobrin, K. C. (2001). Place attachment and environmentally responsible behavior. *The Journal of Environmental Education*, 32(4), 16–21.
- Wager, J. (1995). Developing a strategy for the Angkor World Heritage Site, *Tourism Management*, 16(7), 515-523.
- Woosnam, K M., Aleshinloe, K. D., Ribeiro, M A. Stylidis, D., Jiang, J. & Erul, E. (2018). social determinants of place attachment at a World Heritage Site, *Tourism Management*, 67, 139-146.
- Yuan, Q., Song, H. J., Chen, N. & Shang, W. (2019). Roles of tourism involvement and place nattachment in determining residents' attitudes toward industrial heritage tourism in a resource-exhausted city in China. *Sustainability*, 11(19).
- Yücel, C., & Sahilli Birdir, S. (2022). Yerel halkın kültürel miras değerlerine yönelik metaforik algılarının belirlenmesi: Mersin örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8(3), 274-287.